

- MAAS, ERNEST 1958. Integration and Name Changing among Jewish Refugees from Central Europe in the United States. *Names* 129–71.
- NAGY FERENC 1968. A nyelvi humor főbb típusai. *Magyar Nyelvőr* 92: 10–22.
- RADVÁNYI B. TIBOR 1988. *Zsidóviccek*. Budapest.
- RADVÁNYI B. TIBOR 1990. *Zsidóviccek* 2. Budapest.
- RENNICK, ROBERT M. 1969. Hitlers and Others who Changed their Names and a Few who Did not. *Names* 199–207.
- RENNICK, ROBERT M. 1970. The Nazi Name Decrees of the Nineteen Thirties. *Names* 65–89.
- SAFRIN, HORACY 1989. *Sábeszgyertyák alatt*. Budapest.
- SZENDREY ZSIGMOND 1936. Személynevek mint köznevek. *Magyar Nyelv* 32: 248–59.
- TÓTH LÁSZLÓ 1995. Barangolások a névmagyarosítás területén. *Névtani Értesítő* 17: 69–77.
- TÖRÖK IMRE 1980. *Kedves lovakról, furcsa emberekről*. Budapest.

FARKAS TAMÁS

BÁCS VÁRMEGYEI SZERB ÉS HORVÁT KÖZSÉGEK ELŐLJÁRÓINAK KERESZTNEVEI A TEREZIÁNUS ÚRBÉRRENDEZÉS IDEJÉN

A Mária Terézia-féle úrbérrendezés kéziratos forrásaira támaszkodva a Névtani Értesítő hasábjain és másutt¹ is közöltem keresztnév-statisztikákat, melyek bőségesen adatolják, hogy a vizsgált időszakban a magyar, szlovák, ruszin, gorál (lengyel) és német közösségekben a leggyakoribb férfi keresztnév a *Joannes* (*János, Janko, Iván, Jasek, Joann*) volt. A magyar úrbéres lakosság körében a második leggyakoribb név az *István* volt, a szlovákok között több vármegyében a *Georgius* (*Gyura, Gyuro* stb. változatokban), ruszinok körében pedig Szepes és Sáros vármegyékben a *Michael* (*Misko, Michal* stb. változatokban). Az úrbérrendezés nyomtatott és kéziratossá forrásait feltárva², a Bács vármegyei szerb (és részben a horvát) települések előljáróinak neveit is be tudom mutatni.

A II. József-féle népszámlálás (1784–1787) adatai³ szerint a 10286 km² területű Bács vármegyében a tényleges népesség száma: 184248 fő. Az úrbérrendezés idejében készült magyarországi helynévtár, a *Lexicon locorum*⁴ Bács vármegyére vonatkozó összesítő adatai:

Települések száma:	89
Községek száma:	81
Mezővárosok száma:	8
Római katolikus parókiák száma:	56

¹ Vö. pl. UDVARI ISTVÁN: A Mária Terézia korabeli úrbérrendezés szlovák nyelvű kéziratossá forrásai. *Szepes és Zemplén vármegyék*. Vasvári Pál Társaság Füzetek 15. sz. Nyíregyháza, 1996. 45–118.

² Vö. UDVARI ISTVÁN: A Mária Terézia-féle úrbérrendezés forrásai magyarországi délszláv népek nyelvén I. Nyomtatványok. *Dimensiones Culturales et Urbanales Regni Hungariae* 3. Nyíregyháza, 2003.

³ DANYI DEZSŐ–DÁVID ZOLTÁN: *Az első magyarországi népszámlálás. (1784–1787)*. Budapest, 1960. 50–55.

⁴ *Lexicon locorum regni Hungariae populosorum anno 1773 officiose confectum*. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. Budapest. 1920. Vö. HAJDÚ MIHÁLY: *Az 1773. évi helységnévtár névvégmutató szótára*. Magyar Névtani Dolgozatok 74. sz. Budapest, 1987.

Görög rítusú parókiák száma:	46
Tanítók száma:	101
Magyar nyelv dominál:	25 helységben
Német nyelv dominál:	20 helységben
Szlovák nyelv dominál:	5 helységben
Szerb nyelv dominál:	59 helységben
Ruszin nyelv dominál:	2 helységben
Román nyelv dominál:	1 helységben

A Magyar Országos Levéltárban⁵ és Bács vármegye archívumában⁶ mindössze 21 szerb (horvát) nyelvű bevallás őrződött meg. A korabeli Lexicon nem tesz különbséget a bácskai szerb (ortodox) és horvát (római katolikus) népesség között, mindkettőt illírnék jelzi. Az olvasó tájékoztatására fentebb ezért idézzük Fényes Elek⁷ vonatkozó adatait is. Az úrbéri bevallások a szerb népesség belső migrációjáról tanúskodnak. Feltétlenül megjegyzendő az is, hogy az úrbérrendezés korától a bácskai demográfiai, népességi-népi viszonyok sokat változtak. Pl. az úrbéri bevallás szerint 1755-ben benépesült Kiszács községet a Lexicon locorum román többségűnek jelzi, Fényes Elek német-szerb településnek, ma pedig szlovákok lakják. A II. világháborút követően a bácskai németeket kitelepítették.

Bács vármegyei szerb és horvát községek elöljáróinak nevei

Begecs — Begeč (Fényes: szerb)

Zsivan Pavkov
Peter Löesity
Pava Jovanov
Misa Nikolity
Vlah Sztanko
Nikola Jovanov

Bogyán — Bođani (Fényes: szerb)

Lazar Jovanov
Blass Szarcsev
Pavao Bosnyakov
Matha Simunovity

Bereg — Bački Breg (Fényes: dalmát=horvát)

Misko Balasevics
Gyuro Szrimác
Iván Kovács
Marko Ilitty
Gerga Gabrin
Misa Lovrinov

Gyuka Deszpotov
Szovra Piszarov
Pavao Bogoszavlyev
Nedelko Szimin

⁵ A Magyar Országos Levéltár Helytartótanács Levéltár fondjaiban vármegyék szerint ábécérendben találhatók az egyes települések úrbérrendezési iratai, melyek ma a MOL Filmtárban kutathatók. A Bács vármegyei források a 4125–4127. sz. filmekben tanulmányozhatók.

⁶ Az Újvidéken őrzött Bács vármegyei levéltár viszonylag szegényes Mária Teréziai korabeli úrbérrendezési forrásai a Magyar Országos Levéltár Filmtárban mikrofilmen kutathatók. A mikrofilmek számai: X4950 (13330, 13743, 39236/2). E mikrofilmekben csupán öt település: Bereg, Gara, Rigyce, Sztapár, Futak (II.) szerb (horvát) nyelvű bevallásait találjuk meg.

⁷ Vö. FÉNYES ELEK: *Magyarország geographiai szótára*. I–II. Pest, 1851.

Despotszentiván – Despotovo (Fényes: szerb) **Gara** (Fényes: német–dalmát)

Gyermán Ristin
 Vasza Siák
 Gája Milityev
 Mihajlo Parasky
 Stanko Rajlity
 Jovan Mihajlo
 Gyuragy Igity

Jakab Beslics
 Gajo Guganovics
 Franyo Rapics
 Mato Davidov
 Marko Zomborcsevics

Glozsán — Gložan (Fényes: tót–szerb)**Felsőszentiván** (Fényes: magyar–dalmát)

Antun Gyukics
 Ivan Polyakovics
 Antun Pataricza
 Misko Garics
 Joszo Pekics
 Ivan Bundics

Judex Kojá Vilanacz
 Gligoria Komadina
 Petar Uglessitty
 Szima Parlitty
 Glisa Szdelar

Kiszács — Kisač (Fényes: német–szerb)**Futak I. — Futog** (Fényes: német)

Mility Jovanov
 Mihajlo Boscsity
 Mitar Xivancsevity
 Iyrag Vucskov
 Gligorie Penity
 Novak Popin
 Gligorie Ugleshity
 Simeon Kovacsev
 Jeska Maletin
 Glygorie Maximov
 Thoma Maletin
 Jovan Kovacsev
 Pantelia Igaz
 Jovann Penity
 Petar Mekinishacz

Thoma Csobanovitj Judex
 Jovan Csenitj
 Szima Sztakitj
 Gaja Miladinovitj
 Thoma Marko

Dmitar Kovacsevity
 Janko Pavity
 Janko Gvozdity
 Stefan Miskity
 Thodor Rakity
 Marko Gvozdity
 Jefrem Kovacsev

Kulpin — Kulpin (Fényes: szerb–tót)**F u t a k II. — Futog** (Fényes: német)

Jovan Sztanikity bíró
 Jovan Radovanov
 Maxim Radovanov
 Jovica Vinokity
 Jovan Csavity
 Maxim Litricsity

Nikola Zabun
 Jovan Pacsanin
 Jefta Popovity
 Sztojadin Milinkov
 Jovan Szabov
 Toma Antonin

Nagykér — Zmajevó (Fényes: szerb–magyar)

Stevan Zizakov Judex
 Peter Medenicsanin
 Illia Andriyev
 Peter Noviczky
 Stevan Hernyaczky
 Szava Kobilarovity

Ópalánka — Stara Palanka (Fényes: német–szerb)

Misko Lattyanszky
 Joczán Kovacevity
 Pana Bukinacz
 Gligoria Veliczky
 Maxim Schiakovity
 Sztevan Poznatovity
 Nikola Millosevity
 Petar Miskovity

Ósóve – Stare Šove (Fényes: szerb)

Toma Tyoszity
 Alexa Rankov
 Gyuran Novakov
 Thoma Marinkovity
 Gyuka Tyirity
 Thodor Gajin

Paraga — Paraga (Fényes: szerb)

Jovan Nedelkov
 Janko Maletin
 Olimpia Oszmin
 Jovan Pandur
 Joszin Jiskovity
 Jovan Dakia

Piros – Rumenka (Fényes: magyar–szerb)

Lazar Sijacszy bíró
 Stephan Miloradov esküdt
 Vasza Kantarcsity
 Damian Csordarov
 Szava Kozarov

Plavna — Plavna (Fényes: dalmát)

Barissa Veszelovery
 Petar Franyicsity
 Jacob Szotinacz
 Ivan Petrovity

Rigyica — Ridica (Fényes: német–szerb–magyar)

Lazar Veliczky
 Szova Jovanovity
 Petar Mirkovity
 Vaszil Vljakovity
 Miath Prodanovitty
 Gain Mirkovitty

Szilbács — Silbaš (Fényes: szerb)

Nesta Novakov
 Petar Arszenin
 Radoslav Uglesity
 Petar Zarubin
 Roman Filipov
 Todor Babity

Sztanisics — Stanisič (Fényes: magyar–szerb)

Jovan Petrovitty
 Stevan Terribassitty
 Vljako Tanurcsitty
 Peter Miazai
 Simeon Nedelko
 Filipp Jelitty

Sztapár — Stapar (Fényes: szerb)

Sztojan Katana
Luka Popov
Gaja Ovatriło
Maxim Mergyenov
Jesko Katity

Tovariszova — Tovariševo (Fényes: szerb)

Dmitar Zsivkov
Jovicza Stanicsin
Sztojko Radoszavlev
Todor Szozonta

A teljesség kedvéért örökítsük meg az úrbéri reguláció előkészítésére kiküldött özszeírók, Bács vármegye nemes tisztviselőinek neveit is, melyek vizsgálata önálló dolgozat témája lehet⁸.

I. Andreas Szucsics
Josephus Paulovics
II. Antonius Piukovics
Antonius Cseszmér
III. Ladislaus Lipkay
Antonius Berényi

IV. Thaddeus Latinovics
Andreas Csiszér
V. Caspar Stepanovics
Michael Horváth
VI. Nicolaus Latinovics
Laurentius Plattos

**A fenti községek úrbéri bevallásainak a következő nevek,
illetve névváltozatok szerepelnek**

Alexius		Demetrius		Gregorius	
Alexa	$\frac{1}{1}$	Mitar	1	Gligoria	5
		Dmitar	$\frac{2}{3}$	Glisa	$\frac{1}{6}$
Antonius					
Antun	$\frac{2}{2}$	Franciscus		Illias	
		Franyo	$\frac{1}{1}$	Ilyrag	1
Bartholomeus				Illia	$\frac{1}{2}$
Barissa	$\frac{1}{1}$	Gabriel			
		Gaja	3	Joannes	
Bazilius ~ Vladislavus		Gajo	1	Iván	4
Vasza	2	Gajin	$\frac{1}{5}$	Jovan	13
Vaszil	$\frac{1}{3}$			Jovica	2
		Georgius		Janko	3
Blasius		Gerga	1	Joczan	$\frac{1}{23}$
Blass	$\frac{1}{1}$	Gyuro	1		
		Gyuragy	1	Jacobus	
Constantinus		Gyuka	2	Jakab	$\frac{2}{2}$
Koja	$\frac{1}{1}$	Gyuran	$\frac{1}{6}$		
Damianus		Germanus			
Damian	$\frac{1}{1}$	Gyermán	$\frac{1}{1}$		

⁸ Vö. UDVARI ISTVÁN: Trencsén vármegyei úrbéri özszeíró biztosok nevei. (Mária Terézia úrbérrendezése idejéből) *Névtani Értesítő* 15. sz. 103 tanulmány Hajdú Mihály tiszteletére. Budapest, 1993. 303–305.

Jefremius

Jefrem 1
 Jeska 1
 Jefta 1
 Jesko 1
4

Josephus

Joszin 1
 Joszo 1
2

Lazarus

Lazar 3
3

Lucas

Luka 1
1

Marcus

Marko 3
3

Mattheus

Matha 1
 Mato 1
2

Maximus

Maxim 4
4

Michael

Misa 2
 Misko 3
 Mihajlo 2
 Miath 1
8

Miloradus ~ Miloslavus

Mility 1
1

Nedelkus

Nedelko 1
1

Nestor

Nesta 1
1

Nicolaus

Nikola 3
3

Olimpus

Olimpia 1
1

Pantelius

Pantelia 1
 Pana 1
2

Paulus

Pava 1
 Pavao 2
3

Petrus

Petar 7
 Peter 4
11

Philipus

Filip 1
1

Romanus

Roman 1
1

Radoslavus

Radoslav 1
1

Sabbas

Szava 3
3

Simeon

Szima 2
 Simeon 2
4

Sofronius

Szovra 1
1

Stanimirus ~ Stanislaus

Stanko 1
1

Stephanus

Stefan 2
 Stevan 4
6

Stojimirus, Stojislavus

Sztojadin 1
 Sztojan 1
 Sztojko 1
3

Theodorus

Thodor 4
4

Thomas

Thoma 6
6

Vlachus

Vlach 1
1

Vladimirus ~ Vladislavus

Vlajko 1
1

Zsivanus

Zsivan 1
1

Nevek száma: 46

Névváltozatok száma: 74

Névelőfordulások száma: 143

Látjuk, a XVIII. század utolsó harmadában a bácskai szerbek körében is a *Joannes* volt a legdivatosabb név, melynek anyagunkban a legelterjedtebb névváltozata a *Jovan*, az itt bemutatott bácskai szerb névanyag összességében véve azonban észrevehetően eltér a Kárpát-medencei népekétől.

Bács vármegyei szerb keresztnévek és előfordulásuk száma

Nº	Nevek	Névelőfordulások száma	%
1	Joannes	23	16,1
2	Petrus	11	7,7
3	Michael	8	5,55
4	Georgius	6	4,2
5	Gregorius	6	4,2
6	Stephanus	6	4,2
7	Thomas	6	4,2
8	Gabriel	5	3,45
9	Jefremius	4	2,8
10	Maximus	4	2,8
11	Simeon	4	2,8
12	Theodorus	4	2,8
13	Bazilius	3	2,1
14	Demetrius	3	2,1
15	Lazarus	3	2,1
16	Marcus	3	2,1
17	Nicolaus	3	2,1
18	Paulus	3	2,1
19	Sabbas	3	2,1
20	Stojimirus ~ Stojislavus	3	2,1
21	Antonius	2	1,4
22	Illias	2	1,4
23	Jacobus	2	1,4
24	Josephus	2	1,4
25	Mattheus	2	1,4
26	Pantelius	2	1,4
27	Alexius	1	0,7
28	Bartholomeus	1	0,7
29	Blasius	1	0,7
30	Constantinus	1	0,7
31	Damianus	1	0,7
32	Franciscus	1	0,7
33	Germanus	1	0,7
34	Lucus	1	0,7
35	Miloradus ~ Miloslavus	1	0,7
36	Nedelkus	1	0,7
37	Nestor	1	0,7
38	Olimpus	1	0,7
39	Philiphus	1	0,7
40	Radoslavus	1	0,7
41	Romanus	1	0,7
42	Sofronius	1	0,7

43	Stanimirus ~ Stanislaus	1	0,7
44	Vlachus	1	0,7
45	Vladislavus ~ Vladimirus	1	0,7
46	Zsivanus	1	0,7
	Összesen	143	100

A kettő vagy több névváltozatot felmutató szerb keresztnévek

Nº	Nevek	Névváltozatok száma	%
1.	Georgius	5	6,5
2.	Joannes	5	6,5
3.	Jefremius	4	5,325
4.	Michael	4	5,325
5.	Gabriel	3	4,025
6.	Stojimirus ~ Stojislavus	3	4,025
7.	Bazilius	2	2,65
8.	Demetrius	2	2,65
9.	Gregorius	2	2,65
10.	Illias	2	2,65
11.	Josephus	2	2,65
12.	Mattheus	2	2,65
13.	Pantelius	2	2,65
14.	Paulus	2	2,65
15.	Petrus	2	2,65
16.	Simeon	2	2,65
17.	Stephanus	2	2,65
18.	Egyéb	28	39,15
	Összesen	74	100

UDVARI ISTVÁN

**KERESZTNEVEK FÖLDRAJZI VONATKOZÁSAI
(FELSŐSZÖLNÖK 1750–1800)**

A névkutatók közül többen fölfigyeltek hazánkban arra a jelenségre, hogy bizonyos személyneveknek jellemző a földrajzi elterjedése. Igaz ez a családnevekre, a keresztnévekre és a becézőnevekre is. A különböző tájegységeken egyes családnevek sűrűsödnek annak ellenére, hogy viselőik semmilyen rokoni kapcsolatban nem állnak egymással. Sőt megállapítható, hogy egy-egy településnek megvannak a jellemző, más falvakétól teljesen eltérő családnevei. Vonatkozik ez a becéző alakokra is. Adott közösség más-más formát talál kedveskedőnek, szépnek, s ezt használja szólító- vagy említőnévként. Ugyanígy megfigyelhető a keresztnévek esetében is a kisebb területre jellemző kedvelt névválasztás, amelyet feltétlenül időhöz is kell kötnünk, hisz a névadási szokás szüntelenül változik.